

**Informe-memòria de la prospecció i
seguiment arqueològic de la construcció del
nou camí de l'Albagés a Cervià
(l'Albagés, Juncosa, la Pobla de Cérvoles i
Cervià de les Garrigues)**

OBRES DE CONSTRUCCIÓ DEL PANTÀ DE L'ALBAGÉS

Exp. 494/K121-N-C18-2010/1-5468

Exp. 494/K121-N-C18-2010/2-5731

Empresa promotora:

ACUAEBRO

Aguas de la Cuenca del Ebro S.A.

Empresa constructora:

UTE ALBAGÉS

Dragados S.A.

i Benito Arnó e Hijos S.A.

Projecte arqueològic:

Iltirta Arqueologia SL

Direcció arqueològica:

Esther Solé i Martí

Lleida, 14 de febrer de 2011

Índex

1.- Introducció	3
2.- Descripció de l'àrea de prospecció	4
3.- Projecte d'intervenció	4
3.1.- Programa	4
3.2.- Metodologia arqueològica	5
3.3.- Direcció arqueològica i permisos	8
4.- Diari de la prospecció	9
5.- Resultats de la prospecció	11
5.1.- L'aljub de les Planelles	11
5.2.- L'aljub de les Sisquelles	16
6.- Conclusions	19

Vista de l'obra de construcció del camí de l'Albagés a Cervià, Vall de la Sisquella, febrer 2011

1.- Introducció

En el marc del projecte de construcció de l'embassament de l'Albagés, promogut per la societat estatal Aguas de la Cuenca del Ebro S.A. (AcuaEbro), l'UTE adjudicatària de l'obra (Dragados S.A. i Benito Arnó e Hijos S.A.) ha sol·licitat a l'empresa Iltirta Arqueologia S.L. la realització de la prospecció, el seguiment i el control de les totes les obres necessàries en la realització d'aquest projecte.

Les tasques realitzades s'han concentrat en diferents espais de treball: el camí d'accés al coronament de l'embassament, en el cos de presa i al el nou camí de l'Albagés a Cervià. És sobre les tasques de construcció d'aquest nou camí de l'Albagés a Cervià que versa aquest informe. Ha estat una intervenció que s'ha anat realitzant des del mes de juny de 2010 fins el febrer de 2011 en constant comunicació i coordinació amb l'empresa constructora.

Aquest document és l'informe-memòria corresponent a les tasques de prospecció superficial i al seguiment arqueològic de les tasques de construcció d'aquest camí que, tal com queda reflectit més endavant, ha estat realitzat en tres moments diferents: una primera fase de prospecció prèvia a l'inici de les tasques, una altra un cop foren enretirats els arbres i arbustos al llarg del traçat i una tercera mentre es realitzaven els moviment de terres fins que foren assolits els nivells geològics.

Els treballs de prospecció i seguiment van posar en evidència diferents estructures (els aljubs de les Planelles i de les Sisquelles) que al seu moment van requerir d'una intervenció de

Vista de l'obra de construcció del camí de l'Albagés a Cervià, Vall de la Sisquella, juliol 2011

documentació i una sol·licitud de tractament de restes no extretes que va ser resolta per la Direcció General de Patrimoni Cultural el dia 1 d'octubre de 2010. L'informe sobre la documentació d'aquestes estructures ja avançava els resultats de la prospecció superficial del camí de l'Albagés a Cervià. Recuperem aquí aquella documentació i informem del final de les tasques de control arqueològic del camí.

2.- Descripció de l'àrea de prospecció

El camí objecte de prospecció té una longitud de quasi 9 quilòmetres, dins dels termes municipals de l'Albagés, Juncosa, la Pobla de Cérvoles i Cervià, tots dins la comarca de les Garrigues. Es tracta de una traça longitudinal que transcorre per un paisatge de secà en el que s'alternen espais de conreu d'oliveres i ametllers, erms amb vegetació arbustiva i, sobretot, vessants amb coberta forestal i roques. L'amplada de la prospecció sobrepassarà l'espai d'afectació amb escreix per intentar definir riscos de proximitat en elements propers a l'obra.

3.- Projecte d'intervenció

3.1.- Programa

L'objectiu de la intervenció ha estat la prospecció intensiva d'una franja mitjana d'uns 25 m. d'amplada al llarg dels 9 quilòmetres que conformen el camí de l'Albagés a Cervià.

Vista de l'obra de construcció del camí de l'Albagés a Cervià, Vall de la Sisquella, febrer 2011

Per tant, el programa de treball s'ha concretat en:

1. El buidament de l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya (en endavat IPAC) per tal d'observar l'afectació o no de jaciments arqueològics coneguts i altres punts d'interès ubicats dins dels termes municipals afectats per les obres.
2. La prospecció directa sobre el terreny de la superfície afectada per tal de localitzar, si es dóna el cas, els punts d'interès identificats en IPAC per tal de ser novament avaluats, així com la localització de nous jaciments o punts d'interès que el desbrossament de la traça pugui treure a la llum.
3. La diagnosi sobre l'afectació de les obres en els diferents punts localitzats i sobre el conjunt de la traça.
4. La redacció de l'informe de prospecció –aquest document– en què es detallen les accions realitzades i on es defineixen les mesures correctores oportunes per a cadascun dels punts d'interès arqueològic, etnològic i patrimonial afectats per la traça.

3.2.- Metodologia arqueològica

A l'inici del projecte el traçat del camí es trobava abalissat i per esbrossar. La prospecció superficial del traçat va comportar la revisió ocular de tota la traça amb l'objectiu de localitzar possibles restes patrimonials (materials arqueològics i estructures arqueològiques).

Vista de l'obra de construcció del camí de l'Albagés a Cervià, Vall de la Sisquella, juliol 2011

La prospecció ha estat realitzada per un equip de dues persones que han resseguit a peu les zones d'estossada fins assolir globalment la prospecció de tot el traçat del camí. Per a gestionar de manera correcta el problema de la visibilitat de les restes han estat realitzades visites en un estadi anterior a l'inici de l'obra i posteriorment han estat repetides en el moment en que la tala ha netejat totalment de arbres i arbusts l'àrea d'intervenció i posteriorment s'ha anat realitzant el control arqueològic de les tasques de remoció de terres fins que s'han assolit els nivells geològics.

Per al resseguiment de la traça s'ha emprat tant la planimetria general de l'obra, facilitada per la promotora i executora de l'obra, així com per la cartografia 1:5.000, 1:25.000 i 1:50.000 disponible de l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

Finalment, pel que fa al registre de la informació recollida hem decidit estructurar-la, tal com fou executada la prospecció de traçat íntegre del canal principal de la xarxa Segarra-Garrigues, en forma de diferents models de fitxa en funció del tipus es característiques de les restes. La relació prevista és la següent:

- Punt (PU): Entitat de situació referida a qualsevol element que vulgui ser singularitzat. En aquesta fitxa s'hi han d'anotar les observacions referides a la localització (coordenades UTM, topònim, municipi...) amb el codi de la entitat a la que es refereixen: Jaciment, Estructura, Conjunt de Materials...
- Conjunt de materials (CM): Conjunt de restes de cultura material mòbils trobats en superfície. S'han d'especificar amb l'inventari de material recollit les anotacions sobre la seva troballa, la seva dispersió...

Vista de l'obra de construcció del camí de l'Albagés a Cervià, Vall de la Sisquella, juliol 2011

- Estructura (ES): Concepte que fa referència a les restes de cultura material immoble. En la seva descripció s'hi afegeix una classificació cronocultural i tipològica, sempre que sigui possible.
- Jaciment (JA): Localització arqueològica on poden observar-se restes significatives de l'acció humana al passat. En la descripció de les característiques se li afegirà, sempre que sigui possible, una classificació cronocultural i tipològica.
- Entorn i Emplaçament (EE): Descripció de l'entorn i de l'emplaçament de les restes trobades: relleu general, vegetació...
- Situació Patrimonial (SP): Descripció de l'estat del jaciment o de l'estructura, així com els agents d'alteració i mesures de protecció.
- Valoració Arqueològica (VA): Avaluació de les evidències sobre un jaciment i hipòtesis complementàries.
- Valoració Patrimonial (VP): Avaluació del jaciment o de l'estructura a nivell patrimonial, així com recomanació de les cauteles oportunes per llur conservació o documentació.
- Impacte (IM): Determinació del tipus d'impacte de l'obra –alteració, destrucció, ocultació...– sobre l'element enregistrat.

Vista de l'obra de construcció del camí de l'Albagés a Cervià, Serra dels Fontanets, febrer 2011

- Mesures correctores (MC): Actuacions mitigadores de l'impacte arqueològic en l'element registrat.
- Patrimoni etnològic (PE): Catalogació dels elements arquitectònics o d'altres tipus de caire etnològic com ara una cabana de volta, per exemple.

La formalització d'aquestes fitxes es completarà amb la corresponent documentació fotogràfica i, si s'escau, les planimetries i la cartografia dels punts afectats, per tal de poder elaborar l'informe i la memòria definitiva de la intervenció.

3.3.- Direcció arqueològica i permisos

Per a la prospecció arqueològica superficial i seguiment arqueològic dels treballs de construcció del Pantà de l'Albagés de va ser demanat el permís arqueològic preceptiu al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

La primera sol·licitud de permís fou entregada el 13 de maig de 2010 (Exp. 494/K121-N-C18-2010/1-5468) i fou concedida una pròrroga per aquest permís el dia 1 de juliol de 2010 (Exp. 494/K121-N-C18-2010/2-5731). La localització enmig de la traça del camí de dues estructures de valor etnogràfic (Aljubs de les Planelles i de les Sisquelles) féu que fos demanat un tercer permís (Exp. 494/K121-N-013-365-2010/3-6151) de tractament de restes no extretes per a permetre la continuació de les obres en aquests indrets.

Un cop eliminada la vegetació és més

La direcció arqueològica de tots aquests permisos recau en Esther Solé i Martí, llicenciada en Història de l'Art per la Universitat de Lleida, i els treballs seran executats per l'empresa Iltirta Arqueologia S.L.

4.- Diari de la prospecció

22-06-2010

Treball de camp: Prospecció arqueològica superficial al Camí entre l'Albagés i Cervià. Localitzats una cabana en balma, una cadolla amb reguerons, una zona d'extracció de pedres i un espai de risc potencial (Balma).

Gestió: Renovació del permís de prospecció

Treball de gabinet: Fitxes de prospecció

23-06-2010

Treball de camp Prospecció arqueològica superficial al Camí entre l'Albagés i Cervià. Localitzats una petita bassa amb reguerons

30-06-2010

Treball de gabinet: Fitxes de prospecció i actualització de BBDD de 2003

5-07-2010

Treball de camp Prospecció arqueològica superficial al Camí entre l'Albagés i Cervià.

Vista de l'obra de construcció del camí de l'Albagés a Cervià, Serra de Fontanets, juliol 2011

16-07-2010

Treball de camp Prospecció arqueològica superficial al Camí entre l'Albagés i Cervià. Localitzats un enjub amb reguerons, i un aixopluc en balma

02-09-2010 / 23-09-2010

Treball de camp: Prospecció del nou camí a Cervià. Seguiment i control de màquines en tota la zona de l'embasament. Neteja i documentació de l'aljub de les Planelles al camí de Cervià.

04-09-2010

Treball de gabinet: Preparació de projecte i sol·licitud d'intervenció de l'aljub de les Planelles al camí de Cervià.

07-09-2010 / 08-09-2010

Treball de gabinet: Preparació de l'informe de l'aljub de les Planelles al camí de Cervià.

23-09-2010

Gestió: Visita d'obra amb els tècnics de la Generalitat de Catalunya, i representats dels ajuntaments de l'Albagés i Juncosa per a facilitar el procediment d'eliminació d'estructures.

12/01/2011-13/01/2011

Treball de camp: Prospecció del camí de Cervià

18/01/2011-14/02/2011

Treball de gabinet: Informe definitiu de prospecció del camí de Cervià

L'aljub de les Planelles

5.- Resultats de la prospecció

5.1.- L'aljub de les Planelles

Referència: PU20102007

Ubicació: L'Albagés, les Garrigues

Coordenades UTM: E313820.5/ N4590066.0

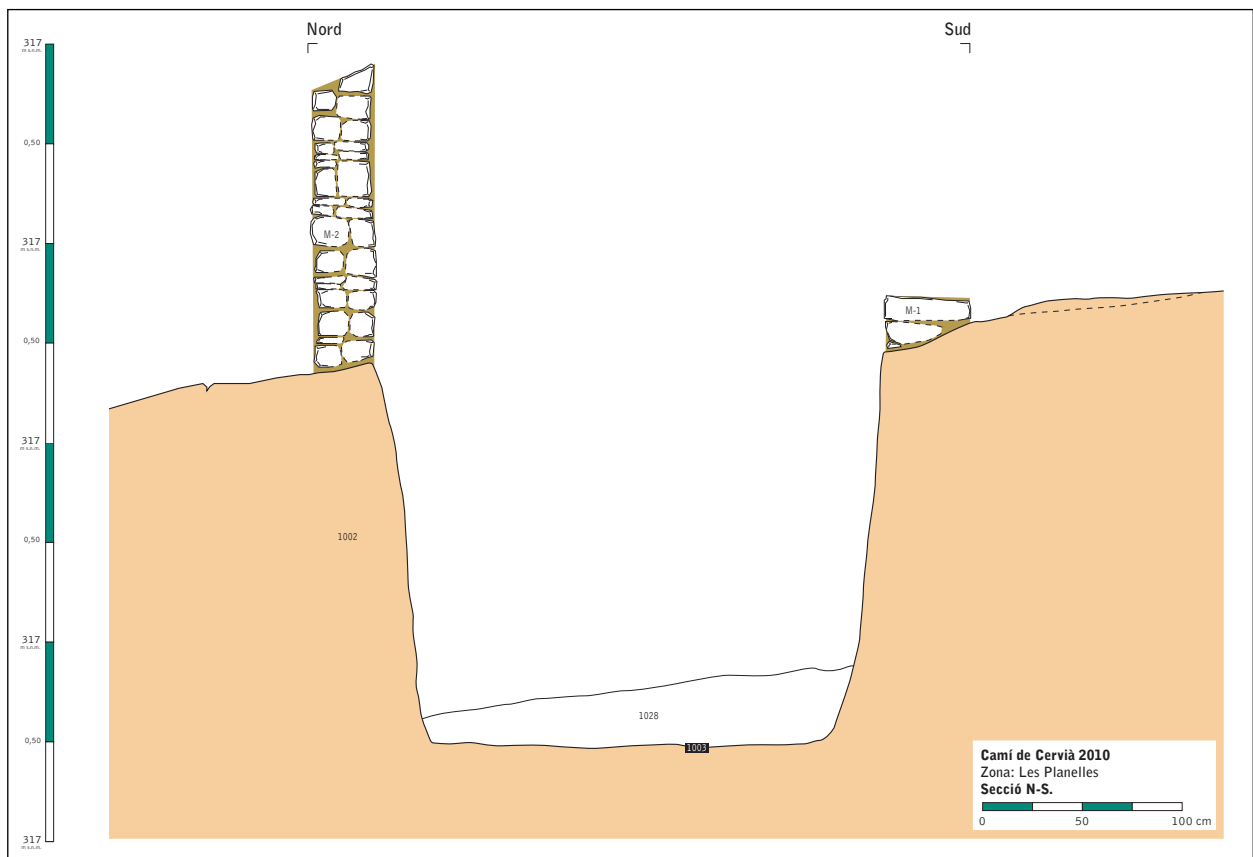
Descripció de la intervenció: Després de la identificació de l'estructura en la primera prospecció radera de la tala es va vallar l'aljub per evitar que durant les tasques de esbroçament s'afectés l'estructura. Durant la intervenció es va realitzar la neteja superficial en extensió i amb mitjans manuals del conjunt amb l'objectiu de confirmar llurs límits i documentar l'estructura abans d'iniciar els treballs de documentació i registre del patrimoni etnològic. Posteriorment, s'han realitzat tots els aixecaments topogràfics necessaris per ubicar l'àrea afectada dins la planimetria general de l'obra, obtenir les cotes absolutes i realitzar una planta del conjunt i dues seccions exhaustives (Est-Oest i Nord-Sud). Per acabar s'ha efectuat un treball de documentació fotogràfica detallat del conjunt i de llurs estructures.

Descripció de l'estructura: L'aljub es troba a la partida dita de les Planelles molt propera a la cabana de volta del Mas del Mano. Es tracta d'un dels sistemes tradicionals d'emmagatzematge i captació d'aigua típics en el paisatge rural de les Garrigues; l'estructura es troba excavada sobre una veta de pedra que apareix aïllada entre camps dedicats al conreu de l'olivera i els ametllers. Fou excavada en la part més baixa de la pedra per aprofitar la pendent natural de la pedra per recollir l'aigua. Per optimitzar la recollida de l'aigua, la veta

es troba solcada de diversos reguerons que condueixen l'aigua fins a l'interior de l'aljub; es tracta d'un total de 5 reguerons excavats a mà d'entre 15 a 20 cm de fondària. L'aljub és de secció rectangular, té 3 metres de llargada, 2'5 metres d'amplada i 2 metres de fondària.

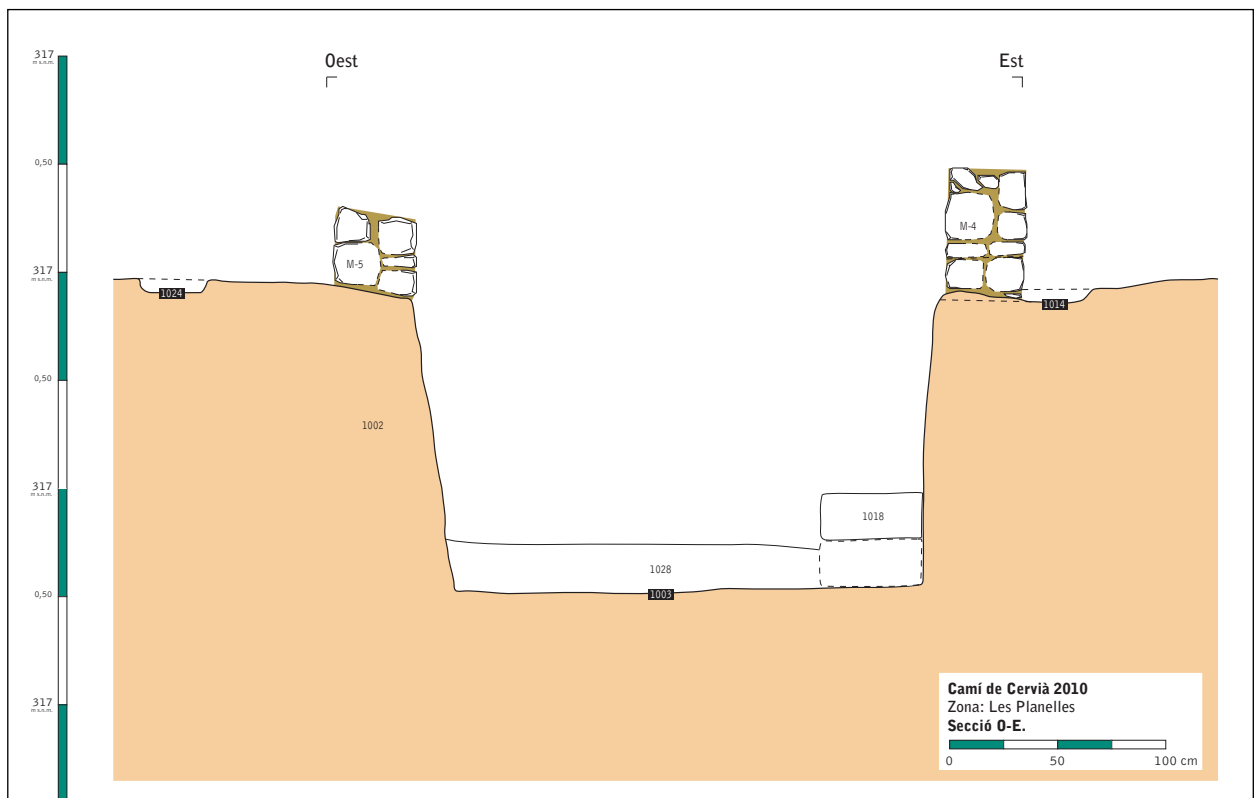
Sobre l'aljub es construeix una estructura més elaborada que les teulades que es troben en estructures similars. És tracta d'un petit edifici construït amb pedra seca i, que ell mateix, ja representa un bon exemple dels elements etnogràfics que esquitxen la comarca. L'estructura a perdut tota la coberta i es basteix amb carreus de pedra sorrenca on es barregen carreus burdament desbastats amb blocs de pedra de tamany divers sense treballar. Com moltes d'aquestes estructures tradicionals, hi ha diverses refaccions posteriors realitzades amb morter hidràulic actual, que també arrebossa les parets de l'aljub. Per arribar a la canviant cota d'aigua, es construeixen unes escales amb carreus treballats de pedra sorrenca que semblen pertànyer a una d'aquestes refaccions posteriors ja que les escales es troben unides per morter modern. Els murs de l'edifici es troben, a excepció del mur nord, molt arrasats.

L'aljub de les Sisquelles

Iltirta Arqueologia SL | Església 5, 25137 Corbins (LLEIDA) | NIF: B-25677907 | iltirtarqueologia@gmail.com
T 973 190 182 | M 619 105 394

5.2.- L'aljub de les Sisquelles

Referència: PU20102008

Ubicació: Juncosa, les Garrigues

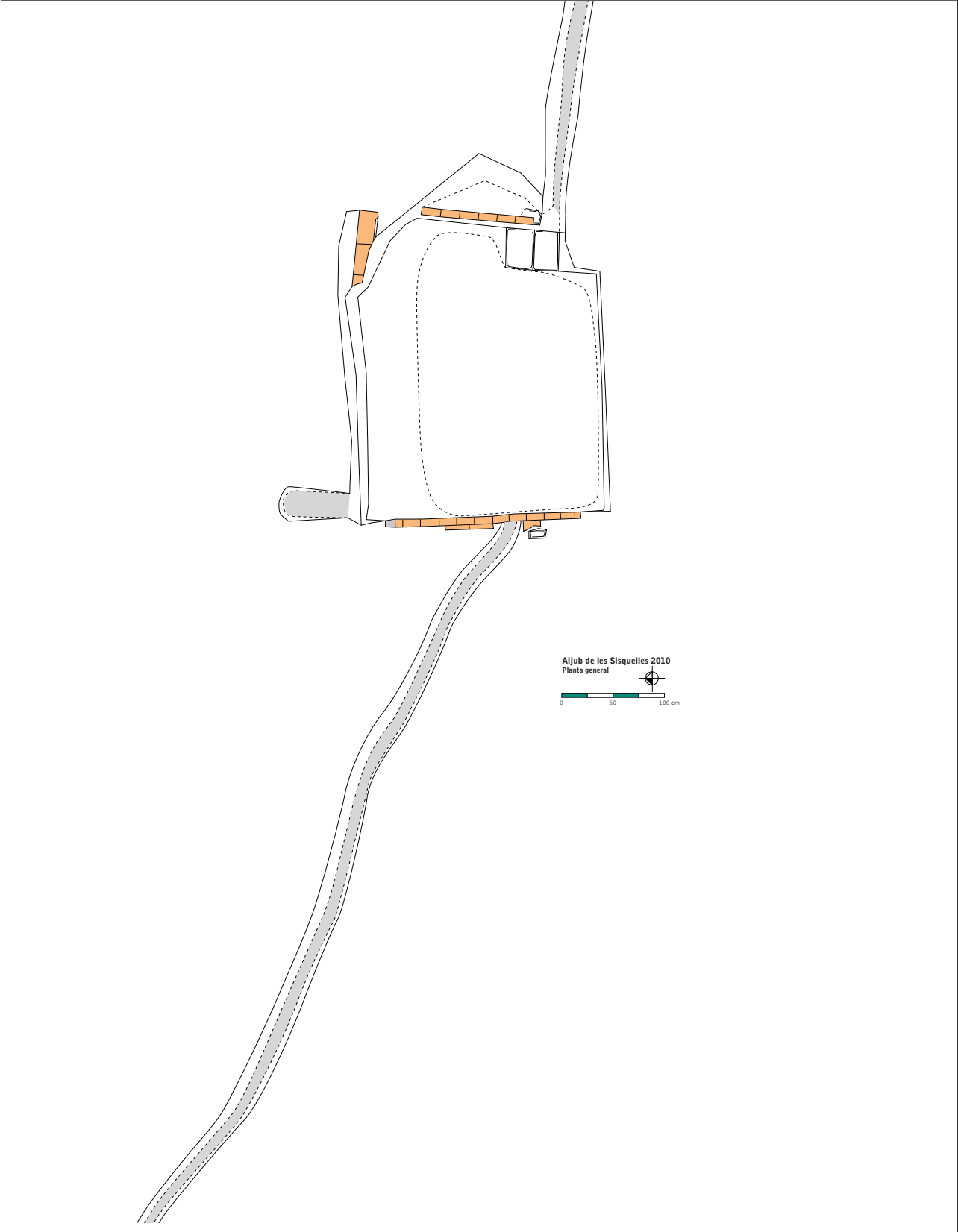
Coordenades UTM: E313821.9/ N4590067.6

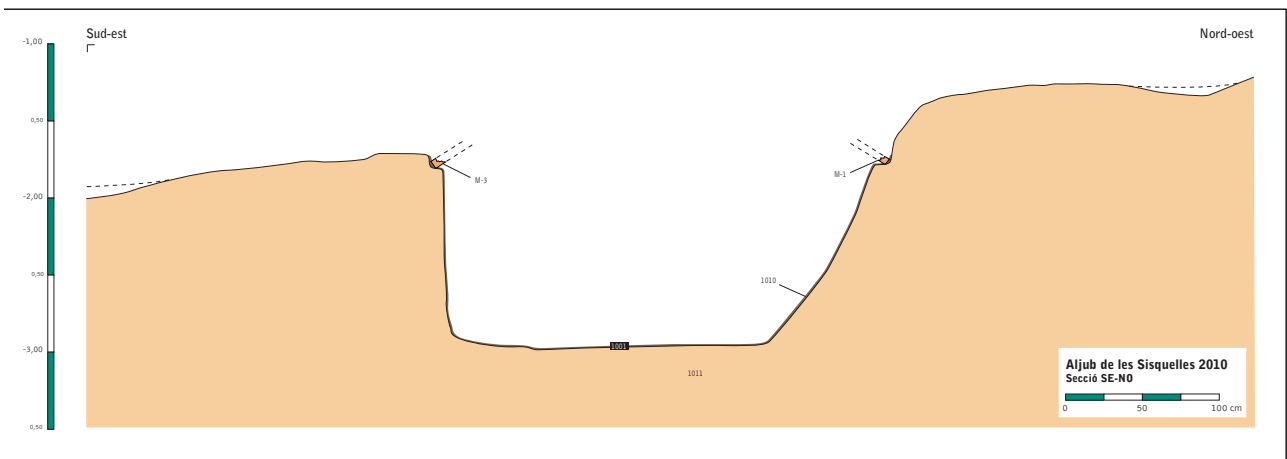
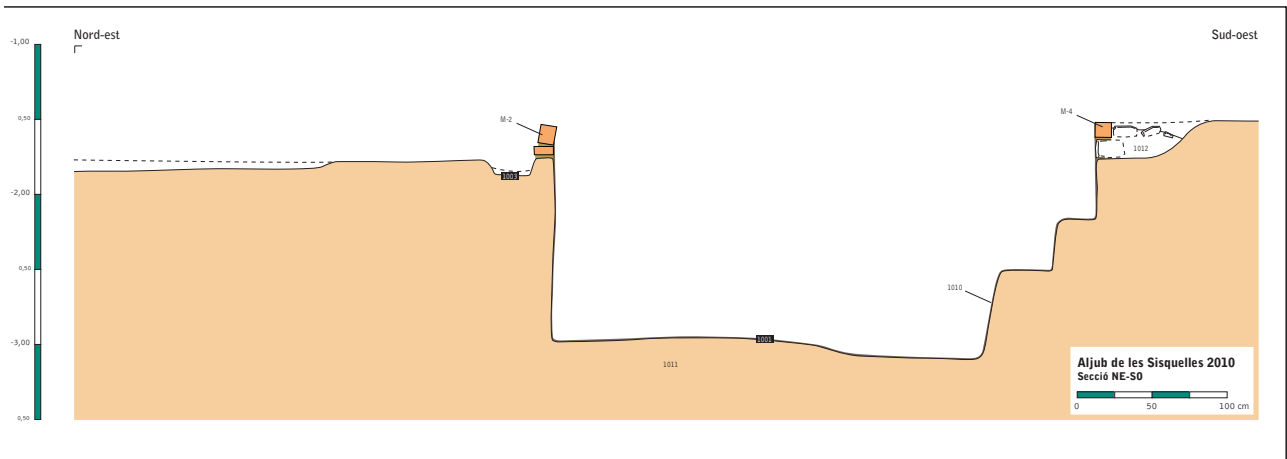
Descripció de la intervenció: El sistema que s'ha utilitzat en aquesta intervenció és idèntica a la intervenció realitzada en l'aljub de les Planelles. Després de la identificació de l'estructura en la primera prospecció radera de la tala es va vallar l'aljub per evitar que durant les tasques de esbroçament s'afectés l'estructura. Durant la intervenció es va realitzar la neteja superficial en extensió i amb mitjans manuals del conjunt amb l'objectiu de confirmar llurs límits i documentar l'estructura abans d'iniciar els treballs de documentació i registre del patrimoni etnològic. Posteriorment, s'han realitzat tots els aixecaments topogràfics necessaris per ubicar l'àrea afectada dins la planimetria general de l'obra, obtenir les cotes absolutes i realitzar una planta del conjunt i dues seccions exhaustives (Est-Oest i Nord-Sud). Per acabar s'ha efectuat un treball de documentació fotogràfica detallat del conjunt i de llurs estructures.

Descripció de l'estructura: Aljub excavat en una veta de pedra sorrenca de grans dimensions sota el camí de les Sisquelles. L'estructura es construí justament en una petita vall per a aprofitar les aigües que baixen per la vall els dies de pluja. De fet, la urgència per a la destrucció d'aquesta per part de l'obra es deu a la necessitat de canalitzar les aigües que baixin d'aquesta vall. Com és habitual en aquest tipus d'estructura, l'excavació de l'aljub es realitza en la part més baixa de la veta de pedra i es construeixen reguerons excavats en la roca per ajudar amb la canalització de l'aigua.

L'estructura en si és força simple si la comparem amb altres estructures similars (com l'aljub de les Planelles que es troba també en el traçat del nou camí, per exemple). Una excavació en la roca viva amb mitjans manuals que tendeix a una forma quadrada amb 2'25 metres en el costat oest, 2'5 metres en els costats nord i es i 2 metres en la seva banda sud. Els fons de l'estructura es còncau però, mentre la paret est és recta, la paret oest està excavada formant un petita graó a mitja alçada de la construcció. A la cantonada entre el mur sud i l'oest es basteix una petita escala amb 3 graons de pedra sorrenca de 30 cm d'alçada i 40/ 45 cm d'amplada. També és en aquest punt on es troba un reentrant produït per un trencament de la pedra, possiblement un trencament fortuït.

Sobre aquesta excavació, de cronologia incerta, es realitzen noves refaccions en època contemporània amb materials actuals. Sembla que tota la refacció es va centrar en la construcció de la coberta. La gran part de les estructures d'emmagatzematge d'aigua de la zona tenien una coberta construïda per protegir l'aigua i evitar l'entrada de brossa en l'interior. La majoria d'aquestes cobertes es troben perdudes o arrasades; en aquest cas només es conserva l'arrencament de la coberta. Per aquestes restes, es pot intuir que la coberta es va construir en un segon moment en la vida de l'aljub, amb materials contemporanis, potser per refer la tradicional coberta de fusta. La coberta moderna es construí amb maons i morter i, per la inclinació de les restes de maons en la paret sud i nord, sembla que es tractaria d'una coberta de doble vessant. La resta de l'estructura es troba revocada per morter actual, tot i que es quasi impossible saber si aquesta tasca es va fer quan es construí la coberta o en algun moment posterior.

6.- Conclusions

El nou camí de l'Albagés a Cervià ha estat objecte de l'atenció per part de l'equip de arqueologia que treballa al pantà de l'Albagés:

- 1.- Ha estat prospectat al llarg dels seus 9 quilòmetres en dues diferents fases –abans i després d'eliminar la vegetació que en bona mesura en dificultava la visibilitat– .
- 2.- S'han realitzat les intervencions de documentació en les dues estructures que la traça del vial no ha pogut evitar, s'ha recuperat el valor informatiu que les estructures podrien tenir per a la recerca etnogràfica i se n'ha presentat el preceptiu informe a l'administració per a que n'autoritzi l'eliminació.
- 3.- Posteriorment s'ha efectuat el seguiment arqueològic de les tasques de moviment de terres fins que s'han assolit els nivells geològics.

L'equip d'Iltirta Arqueologia SL informa que les feines de control arqueològic a la traça del camí de l'Albagés a Cervià han estat satisfactòriament realitzades i que a hores d'ara el risc arqueològic és mínim. Emplacem a l'empresa constructora i als diferents estaments de control de l'obra que ens comuniquin qualsevol canvi en el projecte que suposi l'afectació de nous espais.

Esther Solé Martí
Iltirta Arqueologia SL

Enric Tartera Bieta
Iltirta Arqueologia SL

Corbins, 14 de febrer de 2011